

Een goed begin is het halve werk: de militair jurist te velde

DOOR KAPITEIN MR. A.F. VINK¹⁾

Tegenwoordig zijn militaire juristen niet meer weg te denken uit de militaire bedrijfsvoering, zowel nationaal als internationaal. Maar hoe wordt men als militair jurist voorbereid op zijn taken? En wat kunnen we wellicht leren van onze buitenlandse collegae? In dit stuk zal gepoogd worden een antwoord te formuleren op deze vragen en – indien nodig – voorstellen voor verbetering aan te dragen.

Inleiding

Tegenwoordig zijn militaire juristen niet meer weg te denken uit de militaire bedrijfsvoering, zowel nationaal als internationaal. De militair jurist adviseert zijn commandant aangaande een diversiteit van juridische aspecten die aan het betreffende militair optreden kleven. Daarnaast is de militair jurist als stafofficier tevens een belangrijke speler in de staf. Hij adviseert of werkt samen met collegae van andere stafsecties om tot een gezamenlijk product te komen, waarbij bijvoorbeeld valt te denken aan het afhandelen van schadeclaims in samenspraak met de sectie 8 of het adviseren van de commandant met betrekking tot rechtspositionele maatregelen samen met de sectie 1. Hij neemt ook deel aan processen die tot een integraal stafproduct moeten leiden, waarvan het meest bekende voorbeeld is het opstellen van een operatiebevel door middel van het operationeel besluitvormingsproces.

Maar hoe wordt men als militair jurist voorbereid op deze taken? En maakt het nog een verschil of men in de vredesbedrijfsvoering bij een brigade wordt geplaatst of als men daadwerkelijk gaat deelnemen aan een operationele inzet? En wat kunnen we wellicht leren van onze buitenlandse collegae? In dit stuk zal gepoogd worden een antwoord te formuleren op deze vragen en – indien nodig – voorstellen voor verbetering aan te dragen.

De voorbereiding

In de vredesbedrijfsvoering kan zonder meer gezegd worden dat het Commando Landstrijdkrachten verreweg de meeste permanente functies voor operationele juristen heeft. Bij vier van de vijf brigades is een hoofd juridische zaken in de rang van majoor en een stafofficier juridische zaken in de rang van kapitein geplaatst; bij een brigade – de 101 Gevechtssteunbrigade – is dat een stafofficier juridische zaken in de rang van kapitein.²⁾ Het Commando Luchstrijdkrachten alsmede de

¹⁾ Jos Vink is militair jurist bij de Koninklijke Landmacht en in die hoedanigheid werkzaam als stafofficier juridische zaken bij de 101 Gevechtssteunbrigade te Apeldoorn. Ten tijde van het verschijnen van dit artikel is hij als SO2 legal van de Task Force Uruzgan 5 op uitzending naar Afghanistan.

²⁾ Met ingang van 1 januari 2009 zullen de staven van de 1 Logistieke brigade en de 101 Gevechtssteunbrigade worden samengevoegd. In deze samengevoegde staf zal een hoofd juridische zaken in de rang van majoor en een stafofficier juridische zaken in de rang van kapitein worden geplaatst waardoor een operationele kapiteinsfunctie komt te vervallen.

Koninklijke Marechaussee hebben er voor gekozen al hun juristen bij de staf te plaatsen; zij hebben dientengevolge geen onderdeeljuristen. Het Commando Zeestrijdkrachten heeft een permanente functie voor een operationeel jurist, te weten bij de *Netherlands Maritime Force*.³⁾

Als het voorbereiden van een militair jurist op zijn uitzending deels wordt neergelegd bij het eigen operationeel commando⁴⁾, dan is het evident dat dit problemen gaat geven. Het CLAS kan dit nog wel realiseren, gelet op het feit dat hier voldoende operationele functies voor zijn. Bij de andere operationele commando's gaat dit zeker problemen geven. Voor militair juristen die nog niet zo lang in dienst zijn en nog niet eerder zijn uitgezonden zal dit dus betekenen dat zij in het opwerktraject en de missie gerichte instructie/opleiding een nagenoeg verticale leercurve hebben. Gelet op het feit dat deze periode al volgeboekt is met staftrainingen en wat dies meer zij, is het wenselijk een opleiding te geven aan militair juristen die binnen afzienbare tijd operationeel ingezet zullen worden. De *Army Legal Service*⁵⁾ geeft een dergelijke opleiding voor de Britse militair juristen, te weten de *Brigade Legal Officers Operational Law Course*, afgekort de *Op Law Course*. Daarnaast ligt achter hun plaatsingsbeleid van militair juristen een duidelijk curriculum ten grondslag. Een nieuwe militair jurist is eerst een aantal jaren werkzaam bij de militaire rechterlijke macht. Zijn werk zal in het begin voornamelijk administratief van aard zijn, maar na enige tijd zal hij in eenvoudige zaken bijvoorbeeld als aanklager op kunnen treden. Na die periode zal een jonge jurist veelal eerst nog een andere administratieve functie krijgen bij een hogere staf; nadien volgt plaatsing bij een brigadestaf waarvan ook zeker is dat hij met die brigadestaf operationeel wordt ingezet; anno 2008 betekent dat concreet een inzet in Irak (*Op Telic*) of Afghanistan (*Op Herrick*). De wat oudere juristen die nog niet lang in dienst zijn, zullen veelal de tweede administratieve functie overslaan en dientengevolge eerder bij een brigadestaf worden geplaatst.

De Op Law Course

In de periode van 28 april 2008 tot en met 7 mei 2008 heb ik deel mogen nemen aan de *Op Law Course*. De cursus duurt tien dagen en bestaat uit een diversiteit van vakken en sprekers, waarvan een aantal gerenommeerd genoemd mogen worden. Zo werd 'internationaal strafrecht' gegeven door mevrouw J. Korner, een van de aanklagers van het Joegoslavië tribunaal. Het vak '*Command Responsibility*' werd gegeven door de *Major General (ret.) A.P.V. Rogers*, voormalig hoofd van de ALS en auteur van het standaardwerk *Law on the battlefield*. '*Detainee kwesties*' werd verzorgd door *Colonel (ret.) C. Garraway*, jurist bij het Britse Rode Kruis, verbonden aan de Universiteit van Essex en ruim dertig jaar gediend als militair jurist bij de ALS. '*Directe deelname aan vijandelijkheden door burgers*' werd verzorgd door de heer N. Melzer, wetenschappelijk onderzoeker bij het Internationale Rode Kruis. Hoewel de cursus primair bedoeld is voor Britse militair juristen, worden er tevens

³⁾ NLMARFOR is de uitzendbare, operationele staf van het Commando Zeestrijdkrachten. De staf geeft leiding aan operaties van vlootseenheden en mariniers.

⁴⁾ Hier wordt dus met name niet bedoeld op het opwerktraject en de missie gerichte instructie/opleiding.

⁵⁾ Afgekort ALS, de Britse militair juridische dienst van de landmacht.

diverse buitenlandse militair juristen uitgenodigd.⁶⁾ Het programma van de *Op Law Course* is als bijlage bij dit artikel gevoegd. Een aantal aspecten zal hier worden besproken.

Training wapengebruik

De wijze waarop de ALS voorheen humanitair oorlogsrecht en geweldgebruik onderwees aan militairen verschilt nagenoeg niet met hoe wij dat heden ten dage nog steeds in Nederland doen. In de initiële opleiding worden er enkele algemene lessen op het gebied van humanitair oorlogsrecht gegeven en zou er bij het onderdeel waar de militair geplaatst wordt jaarlijks een herhalingsles gegeven moeten worden. Helaas leert de praktijk dat commandanten er geregeld op gewezen moet worden dat deze lessen ook daadwerkelijk worden gegeven.

Wordt een militair op uitzending gestuurd, dan zal hij als onderdeel van zijn missie gerichte instructie/opleiding een les Rules of Engagement van twee uren krijgen. Aangezien voornoemde herhalingslessen in de praktijk vaak niet gegeven worden, is dit naast een missiespecifieke briefing ook vaak een opfriscursus waardoor niet altijd de gewenste diepte tijdens een les bereikt kan worden. Daarnaast zullen vele instructeurs die de les Rules of Engagement geven uit ervaring weten dat dit bij de kaderleden vaak nog wel aanslaat, maar dat veel manschappen dientengevolge soms moeite hebben al het besprokene te begrijpen om het vervolgens in de praktijk toe te kunnen passen.

De ALS heeft zeer kritisch naar dit systeem gekeken, niet in de laatste plaats omdat zij alleen al in de periode van mei 2003 tot en met april 2004 geconfronteerd werden met een zestal incidenten die tot 22 strafrechtelijke procedures voor de krijgsraad hebben geleid. Bij die 22 verdachten ging het om vijftien manschappen en zeven officieren. In totaal zijn er in genoemde periode vijf manschappen veroordeeld voor diverse misdrijven. Naar deze periode is een onderzoek ingesteld door *Brigadier R. Aitken*; hij heeft zijn bevindingen neergelegd in een rapport waarin diverse aanbevelingen zijn gedaan, onder andere op het gebied van onderwijs op het gebied van militair recht.⁷⁾ Dit alles heeft de ALS ertoe doen besluiten hun gehele manier van het onderwijzen van Rules of Engagement in de missie gerichte instructie/opleiding ingrijpend te herzien.

Het onderwijzen van Rules of Engagement 'nieuwe stijl' bestaat uit een tweetal onderdelen. Eerst wordt er een les van dertig minuten gegeven door een militair jurist over het vereiste om onderscheid te kunnen maken tussen een militair doel en een burgerobject alsmede voor het toepassen van geweld in *self defence*.⁸⁾ Vervolgens gaat de militair met zijn groep of peloton naar de klein kaliber wapensimulator waar hij van een sergeant of sergeant-majoor, in bijzijn van

⁶⁾ In de cursus waaraan ikzelf heb deelgenomen zaten verder zeven Britten (zes landmacht, een luchtmacht), een Canadees (luchtmacht), een Amerikaan (landmacht), twee Denen (een landmacht, een luchtmacht), een Spanjaard (landmacht), een Nieuw-Zeelands (landmacht), twee Turken (een landmacht, een luchtmacht), een Bengali (landmacht) en een Italiaan (landmacht).

⁷⁾ Zie: *The Aitken Report. An Investigation into Cases of Deliberate Abuse and Unlawful Killing in Iraq in 2003 and 2004* van 25 januari 2008. Het rapport is te downloaden van de website van het Britse Ministerie van Defensie op www.mod.uk/NR/rdonlyres/7AC894D3-1430-4AD1-911F-8210C3342CC5/0/aitken_rep.pdf. De gegevens omtrent de genoemde strafzaken zijn aan dit rapport ontleend.

⁸⁾ Dit heeft dus ook consequenties voor de geweldsinstructiekaart. Een Britse militair krijgt de zogenaamde 'Card Alpha' mee waarin de regels omtrent het gebruik van geweld in een geval van *self defence* worden uitgelegd. Meer staat er niet in.

een opperwachtmeester van de *Royal Military Police*, praktijklessen *self defence* krijgt. Dat houdt in dat een groep van zes militairen met een persoonlijk (simulatie)wapen wordt uitgerust en kort een scenario van de instructeur te horen krijgt. Daarna wordt het scenario in de simulator afgespeeld en moet de militair handelen zoals hij dat in het operatiegebied zou doen op basis van zijn *drills* en kennis omtrent geweldgebruik. Als het scenario is afgelopen wordt de militair een aantal concrete vragen voorgelegd, zoals ‘hoeveel militaire doelen onderkende je’, ‘waarom schoot je op die auto’, et cetera. Het scenario wordt vervolgens wederom afgespeeld, maar nu toont de simulator waar en wanneer de individuele militair heeft geschoten. Hij moet zich voorts verantwoorden waarom hij (op een bepaald doel) heeft geschoten.

Geweldsrapportages

De wijze waarop de Britse krijgsmacht met geweldsrapportages omgaat, is in grote lijnen te vergelijken met de manier waarop we dat in Nederland doen als het gaat om welke gegevens er gerapporteerd moeten worden.⁹⁾ Formeel kennen zij echter een totaal andere insteek. Het rapporteren van geweldgebruik is een typisch militaire aangelegenheid en geen juridische of strafrechtelijke. Men laat zich wat dit aspect betreft leiden door de artikelen 86 en 87 AP I.¹⁰⁾ De Britse krijgsmacht stelt zich dan ook op het standpunt dat er pas rapportage van feiten aan de *Royal Military Police* plaatsheeft op het moment dat er vermoedens van strafbare feiten bestaan, zoals het schenden van de geweldsinstructie of het gebruik van geweld zonder daartoe bevoegd te zijn.¹¹⁾

Met een aantal Britse medecursisten heb ik de Nederlandse rapportageplicht van een commandant aan de Koninklijke Marechaussee van elk vuurwapengebruik en voorts ieder geweldsincident besproken.¹²⁾ In de meest beleefde en voorzichtige termen lieten zij doorschemeren dat ze deze handelswijze wel opmerkelijk vonden. Waarom kan een kolonel die commandant is over 1.500 militairen in een oorlogsgebied wel besluiten over het geven van – bij tijd en wijle – gevaarlijke opdrachten waarbij het zeker niet uitgesloten is dat individuele militairen het leven laten, maar niet oordelen over de vraag of geweldgebruik rechtmatig is dan wel dat er een vermoeden is van een strafbaar feit? Als hij in Nederland is dan mag hij die afweging toch wel zelf maken?¹³⁾ Ik heb aangegeven dat we in Nederland de zaak Eric O. hebben gehad, die voor nogal wat opschudding heeft gezorgd en dat deze rapportageplicht – mede ingegeven op advies van de Commissie Borghouts – daarvan het gevolg is. Dit maakte minder indruk dan ik dacht. Het argument van de Britten was simpel: in AP I is een regeling voor dergelijke gevallen neergelegd. Als er zich nu een strafbaar feit voordoet dan pas je toch die procedure toe? Het is toch opmerkelijk om een – internationaal erkende – procedure op dat moment overboord te gooien en in een

⁹⁾ Voor Nederland is deze procedure neergelegd in Aanwijzing A-301 van de Commandant der Strijdkrachten (CDS) van 11 september 2006 (Informatievoorziening en rapportages bij vredesoperaties).

¹⁰⁾ Artikel 86 en 87 van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Conventies van Geneve behandelen de verplichting om (grove) schendingen van het humanitair oorlogsrecht te bestraffen c.q. daar maatregelen tegen te nemen respectievelijk het leerstuk van *command responsibility*.

¹¹⁾ In de eerste situatie valt te denken aan excessief geweldgebruik in een geval van *self defence*. Een voorbeeld van de tweede situatie is het toepassen van offensief geweld zonder daartoe een bevoegdheid op basis van een toegekende Rule of Engagement te hebben.

¹²⁾ Zie de brief van het College van procureurs-generaal van 20 november 2006, kenmerk PaG/BJZ/B-11030, inzake handelwijze bij geweldsaanwending militairen (*Stcr* 2006, nr. 233).

¹³⁾ Het antwoord luidt bevestigend; zie: artikel 78 Vwet militair tuchtrecht.

vroeg stadium de opsporingsambtenaar in te schakelen? Wat is de uitwerking daarvan dan wel niet op de individuele militair? Hoe voelt het voor hem om bij ieder geweldgebruik als verdachte te worden behandeld? In een laatste poging het Nederlandse beleid te verdedigen gaf ik aan dat we in een dergelijk geval de status van verdachte niet verlenen, maar hem horen als getuige met een zwijgrecht. *'How can you do that?'* was de verbaasde reactie van een van de cursisten. Een getuige moet de waarheid spreken; een verdachte niet. En hoe gaan jullie dan om met het verschoningsrecht van bepaalde familieleden en de geheimhoudingsplicht van bijvoorbeeld artsen en advocaten?¹⁴⁾ Hoe verhouden mogelijke inbreuken daarop zich tot de positie van de getuige met het zwijgrecht? *'Time will tell'* was het enige wat ik een beetje beschaamd kon uitbrengen.

Werken in syndicaatverband aan operationeel juridische kwesties

Het is erg leerzaam om met juristen van verschillende naties aan dezelfde kwesties te werken. Je leert veel van hoe andere landen bepaalde zaken aanpakken. Zo kwam onder andere het concept van *self defence* te sprake. Vele landen – waaronder het Verenigd Koninkrijk en Nederland – zoeken daarvoor aansluiting bij het equivalent in het strafrecht. De Verenigde Staten hebben een andere benadering. Hun concept van *self defence* is ooit wel begonnen in het strafrecht, maar is behoorlijk geëvolueerd. De Amerikaanse cursist gaf aan dat dit te verklaren was vanuit de visie op de wijze waarop men militairen ziet die deelnemen aan een operatie zoals bijvoorbeeld Irak of Afghanistan. Zijn het burgers die toevallig een geweer bij zich hebben en zich dus in het afweren van een aanval voor elk afgegeven schot op het strafrechtelijke noodweerbegrip moeten beroepen, of zijn het politieagenten die toevallig militair zijn en zich moeten verantwoorden op het moment dat ze de grens overgaan? Een interessante discussie.

Vervolgens behandelden we een casus van bezettingsrecht in Irak en het mogelijk zelf daar ter plaatse uit moeten voeren van rechtspraak als gevolg van een falend overheidsapparaat.¹⁵⁾ Voor de Amerikanen zou dit weinig aanpassing behoeven. Vanwege het grote aantal militairen aldaar aanwezig zijn er in Irak diverse krijgswaarden te velde ingesteld.¹⁶⁾ Er reizen door Irak een aantal militaire rechters rond die een legerplaats aandoen waar een krijgswaarde zitting houdt. Een aldaar aanwezige griffier heeft de zaken reeds op de rol gezet en er is een aanklager en een verdedigende militair jurist aangewezen. Zelfs zaken die door middel van een jury beslist moeten worden, worden in Irak zelf gehouden. De reden hiervoor is eenvoudig: alles is in Irak gebeurd, bewijzen en getuigen zijn daar. Waarom zou men het proces dan voeren in de Verenigde Staten?

Vanzelfsprekend komt dan ook de militaire rechtspraak in andere landen aan de orde. Het Verenigd Koninkrijk kent een complementaire jurisdictie voor de civiele justitie die min of meer te vergelijken is met die van het Internationaal Strafhof: wil of kan de militaire justitie niet vervolgen, dan heeft de civiele justitie altijd nog die mogelijkheid. Het bleek dat Nederland het enige aan de cursus deelnemende land was dat de krijgswaarde had afgeschafte. Dat kon op

¹⁴⁾ Artikel 217 tot en met 219a WvSr.

¹⁵⁾ Artikel 43 *Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land*: 'The authority of the legitimate power having in fact passed into the hands of the occupant, the latter shall take all the measures in his power to restore, and ensure, as far as possible, public order and safety, while respecting, unless absolutely prevented, the laws in force in the country.'

¹⁶⁾ Op 13 maart 2008 bedroeg dit aantal 155.000 militairen; in juli 2008 zou dit teruggebracht moeten zijn naar 140.000 militairen.

bijzonder weinig begrip rekenen, omdat men niet kon inzien hoe er door burgers geoordeeld kan worden over de speciale aspecten van militair optreden. Afgeschaft is wellicht niet helemaal juist. De wetgever heeft de strafrechtspraak ten aanzien van militairen weliswaar ondergebracht bij de rechterlijke macht, maar wel bij aparte militaire kamers.¹⁷⁾

Bezoek aan de Royal School of Artillery

In Lark Hill hebben de Britten de *Royal School of Artillery* gevestigd, hetgeen te vergelijken is met het Nederlandse Opleidings- en Trainingscommando Vuursteun te 't Harde. Hier hebben we vooral stilgestaan bij de principes en toepassing van *targeting* en hoe het *targeting* proces op brigade- en divisieniveau verloopt. Tevens worden in Lark Hill de Britse vuursteunofficieren opgeleid.¹⁸⁾

Wat in positieve zin opviel was dat er zeer uitgebreid stil werd gestaan bij de juridische aspecten die het *targeting* proces kleuren. Ook het vak 'Wapeneffecten' wat door een majoor b.d. werd gegeven was zeer leerzaam. Wat is de uitwerking van artilleriemunitie in het algemeen? En welk effect bereikt men met een bepaald type munitie, of – zoals een commandant zich dat zou afvragen – welk type munitie heb ik nodig om een bepaald effect te bereiken? Maar ook creatieve oplossingen om *CDE high risk objects*¹⁹⁾ aan te kunnen grijpen zonder al te veel nevenschade. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het gebruik van oefenmunitie, zoals een projectiel dat alleen de vorm van een bom heeft maar verder geheel uit beton bestaat. Als een dergelijk projectiel door een jagerbommenwerper van 18.000 voet wordt afgegooid, dan zal de door de val van grote hoogte ontstane kinetische energie het betreffende gebouw zwaar kunnen beschadigen zonder serieus te verwachten nevenschade voor de omgeving.

Conclusie

In dit stuk is besproken hoe in het buitenland naar de voorbereiding op bepaalde aspecten van een uitzending wordt gekeken die ook voor Nederlandse militairen zeker aanbevelenswaardig zijn. Daarbij valt te denken aan een specifieke voorbereiding van de militair jurist, maar ook naar de wijze van onderwijs van de Rules of Engagement c.q. de geweldsinstructie tijdens de missie gerichte instructie/opleiding. Het is niet per definitie zo dat we onze bondgenoten slaafs moeten volgen in de door hen gekozen oplossingen, maar het is aan te bevelen de bovenomschreven problematiek ook voor Nederland eens grondig te bestuderen. In dit artikel is daartoe een eerste aanzet gegeven.

¹⁷⁾ Door het overmatig gebruik van de term 'militair' in militaire kantonrechter, militaire politierechter en militair meervoudige kamer moet men overigens niet de indruk krijgen dat het om rechtspraak door militairen gaat. Slechts in de samenstelling van een meervoudige kamer is een van de leden, niet zijnde de voorzitter, militair.

¹⁸⁾ Een vuursteunofficier (*fire support officer*) is een officier die verantwoordelijk is voor het plannen en coördineren van aanvallen met vuursteunmiddelen. Zijn taken houden onder andere in het identificeren van vijandelijke doelen, het inschatten van bijkomende schade (*collateral damage*), het vaststellen van het gewenste effect, het kiezen van het meest geschikte wapensysteem en – met de richtlijnen van de commandant in het achterhoofd – het voordragen van doelen teneinde deze met vuursteunmiddelen aan te grijpen. Als de aanval op het doel wordt geaccordeerd, wordt het doel doorgegeven aan de eenheid die het moet aangrijpen; dit kan bijvoorbeeld artillerie maar ook *close air support* (CAS) zijn. Na de aanval is de vuursteunofficier verantwoordelijk voor de *battle damage assessment* (BDA) teneinde vast te stellen of het wapen het gewenste effect daadwerkelijk heeft bereikt.

¹⁹⁾ *CDE high risk objects* zijn objecten die vanwege hun aard, ligging of bestemming maar moeilijk aangegrepen kunnen worden. Dit vanwege het feit dat bij een dergelijke aanval grote nevenschade (*collateral damage*) valt te verwachten.

PRAKTIJK

Programma *Op Law Course* van 28 april 2008 tot en met 7 mei 2008

Maandag 28 april 2008

- Introductie operationeel recht (1 uur)
- Rol van de brigadepolitist (1,5 uur)
- Rules of Engagement (45 minuten)
- Geweldgebruik (1,5 uur)
- Targeting op het land (1 uur)

Dinsdag 29 april 2008

- Internationaal strafrecht (1,5 uur)
- Command Responsibility (45 minuten)
- Principes van counter insurgency (45 min.)
- Islamitisch oorlogsrecht (1,5 uur)
- Werkwijze defensiestaf (1,5 uur)

Woensdag 30 april 2008

- *Detainee* kwesties (1,5 uur)
 - Directe deelname aan vijandelijkheden door burgers (1,5 uur)
 - Samenwerken in NAVO verband (1,5 uur)
- Training wapengebruik (1,5 uur)
- Geweldsrapportages (45 minuten)

Donderdag 1 mei 2008

- Juridische doctrines (45 minuten)
- Onderzoek en opsporing van oorlogsmisdrijven (1,5 uur)
- Het gebruik van UAV's (45 minuten)
- Maritieme en luchtoperaties (1,5 uur)
- Operaties in verstedelijkt gebied (1,5 uur)

Vrijdag 2 mei 2008

- Internationale regelingen, verdragen, SOFA's en MOU's (1,5 uur)
- Werkwijze *Directorate of Government Legal Services* (45 minuten)
- De behandeling van *detainees* (1,5 uur)

Maandag 5 mei 2008

- Juridische aspecten bij de behandeling van *detainees* (1,5 uur)
- Ondervragen (1,5 uur)
- Werken in syndicaatverband aan operationeel juridische kwesties (3,5 uur)

Dinsdag 6 mei 2008 (RSA Lark Hill)

- Principes en toepassing van targeting (1,5 uur)
- Targeting op brigade- en divisieniveau (1,5 uur)
- Wapeneffecten (45 minuten)
- Praktijkcasuïstieken (3 uur)

Woensdag 7 mei 2008

- Rule of law (45 minuten)
- Juridische aspecten omtrent InfoOps (45 minuten)
- Samenwerking met de GI (1,5 uur)
- Eind- en evaluatieopdracht (3 uur)